

SIDDHAIKA

# Vyprávění ducha mrtvoly z pohřebiště

Sómadéva

Ze sanskrtského originálu *Vetālapañcaviṃśatikā* (Durgaprasad, Bombay 1889)<sup>1</sup>  
s přihlédnutím k vydání Hermanna Brockhause *Kathā Sarit Sāgara* (Leipzig 1862)

přeložil Oldřich Friš, 1956,  
poznámky napsal Ivo Fišer, 1956.

Ukázky z díla *Démonovy povídky*,  
Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha, 1956,  
redakčně připravil a lehce upravil Rasa Ravi, 2018.

Níže uvedené obrázky nejsou součástí knihy.

*Démonovy povídky* patří k oblíbeným dílům sanskrtské vyprávěcí literatury. Bohužel neznáme ani jejich autora, ani jejich původní podobu a dobu vzniku. Existují v několika verzích, prosaických i básnických, a byly zařazovány do různých sbírek indických pohádek a vyprávění. Nejznámější a po stránce umělecké nejdokonalejší verzi pořídil Sómadéva, jemný dvorský básník, žijící v 11. stol. n.l. Sebral staré indické zkazky a povídky, téměř 45 000 veršů, a do této obrovské sbírky zařadil i pětadvacet vyprávění démonových<sup>2</sup>, které obohatily v minulosti nejen literaturu staroindickou, nýbrž i pokladnici literatury světové.

*Démonovy povídky* si nečiní nárok na originalitu; některé náměty nalezneme v různých podobách i jinde. A přece je to sbírka originální: Je zasazena do prostředí typicky indického. Do fantastického rámce tajuplného pohřebiště a děsivé noční temnoty, poskytující vhodné podmínky k vyvolávání démonických bytostí, je zasazena pestrá mosaika pohádek, novel, hádanek a rozmarňných příběhů, z nichž každý je zakončen vtipnou hádankou. Marně si však bude čtenář lámat hlavu se správným rozluštěním; otázky jsou řešeny s hlediska urozeného příslušníka indické kasty válečníků, kteří o těchto problémech smýšleli poněkud jinak než Evropan dvacátého století! Většina povídek – zcela podle indického vkusu – má šťastné zakončení: když to nejde jinak, zasáhnou bohové. Do těchto komických i vážných přeběhů jsou vsazovány mravoučné sentence, plné vznešené životní moudrosti starých Indů.

## Dvacátá povídka

Král Trivikramaséna přišel k šinšapovému stromu<sup>3</sup>, vzal démona na záda a vydal se s ním na cestu. Zatím co tiše kráčel, promluvil démon se zad: „K čemu je tvá vytrvalost? Jdi a užívej slastí, jichž poskytuje noc! Nehodí se pro tebe, abys mě

nosil tomu ničemnému mnichovi. Když však nechceš povolit, povím ti aspoň povídku.

V městě, které se vším právem jmenuje Čitrakúta, Kouzelný vrch, kde kasty zachovávaly mezi sebou hranice a neporušovaly ustanovené rozdíly, žil král Čandravalóka, Měsíční poklad. Moudří ho velebili jako důl štědrosti, jako letohrádek krásy a jako kůl, u něhož je připoután slon rekovnosti. Plnému jeho štěstí a spokojenosti bránila jedna starost, že dosud nenašel vhodnou manželku.

Jednou si vyjel na lov do velkého lesa, aby zaplašil neklid mysli. Nepřetržitě vysílanými šípy rozháněl stáda divokých vepřů, jako slunce vystupující na temné nebe rozráží tmu jasnými paprsky. Statečnější než Ardžuna<sup>4</sup> posílal zuřivě bojující lvy s hroznými bílými tesáky na lůžka ze šípů. Údery jeho oštěpů dopadaly tvrdě jako hromové střely boha Indry<sup>5</sup>, zbavovaly křídel šarabhy<sup>6</sup> a srážely je k zemi, kde leželi podobni horám.

V zápalu lovu pronikl král hluboko do lesa. Mocnými údery popoháněl koně a švihl ho bičíkem. Kůň se poplašil, nedbal rovin ani dolin a běžel rychleji než vítr, až král ztrácel vědomí. V trysku urazil za chvíli deset jódžan<sup>7</sup> a zanesl pána do jiného lesa.

Tam se kůň zastavil. Král nevěděl, kterým směrem se má vrátit, a bloudil unaven, až spatřil v dáli rozlehlý rybník. Vítr vál proti králi, lotosy na něm se skláněly a zase zvedaly, zdálo se, že mu rybník rukama květů dává znamení, aby se přiblížil. Král sňal koni sedlo, omyl ho a napojil. Uvázal jej ve stínu stromů, kde měl dostatek trávy. Potom se sám vykoupal a napil, a když si odpočinul, rozhlížel se po půvabném okolí. Pod ašókovým stromem<sup>8</sup> spatřil dceru poustevníka a její přítelkyni. Dívka byla podivuhodně krásná, ač byla oděna jen v šat z lýka a měla šperky jen z květů. Obzvláště jí slušely půvabně spletené vrkoče. Král byl zasažen šípy boha s květinovým lukem<sup>9</sup>. Zda je to Sávitří<sup>10</sup>, tázal se sám sebe, která se přišla koupat do rybníka, či je to Gaurí<sup>11</sup>, která byla odloučena od manžela a oddala se pokání, aby ho znovu získala? Či je to záře zapadlého měsíce, která se kaje, zatím co je den? Půjdu za ní a zeptám se jí, kdo je. I šel král za dívkou. Když dívka spatřila krále, užasla nad jeho krásou. Z rukou jí vypadl věnec, který pletla z květů. Zda je to polobůh či genij, jenž přišel do našeho lesa? uvažovala. Dnes teprve dovedu ocenit dar zraku, když zřím jeho krásu! Ze studu se odvrátila, vstala a chtěla odejít, ale nohy byly jako přibité do země. Král se přiblížil a řekl zdvořile: „Nežádám pohoštění, krasavice, ač jsem přišel z daleka a ty mě vidíš po prvé. Toužím jen po jediném občerstvení, abych se mohl na tebe dívat. Zda je dovoleno kajícníkům prchat před prosebníkem?“ Když panovník domluvil, pohotovější dívčina přítelkyně vyzvala krále, aby se posadil, a uvítala ho jako hosta. Král nedovedl překonat touhu a zeptal se přímo: „Milá dívko, kterého rodu je tvá přítelkyně ozdobou? Jaké jsou hlásky jejího jména, jichž pouhý zvuk oblažuje srdce lidí? Proč mučí v lese životem kajícníků tělo něžné jako květ?“

„Je to dcera velkého mudrce Kanvy<sup>12</sup> a nebeské víly Ménaky,“ řekla přítelkyně. „Byla vychována tady v poustevně a jmenuje se Indívaraprabhá. Přišla sem, aby se vykoukala v rybníku, jak jí otec dovolil. Poustevna jejího otce je nedaleko odtud.“

Král se zaradoval, vsedl na koně a zamířil do poustky askety Kanvy, aby ho poprosil o dceřinu ruku. Konec nechal venku a sám vstoupil dovnitř. Poustka byla plná kajícíků. Svázanými vlasy a šaty z lýka se podobali stromům. Mezi nimi zářil mudrc Kanva, obklopen poustevníky, jako je měsíc obklopen planetami. Panovník se přiblížil a v úctě padl k nohám mudrci, aby mu vzdal úctu. Asketa ho přijal pohostinně.

Když si král odpočinul, řekl mu mudrc: „Rád bych ti, králi, poradil něco, co ti bude k prospěchu. Víš, jakou hrůzu cítí tvorové před smrtí. Proč tedy bez potřeby vraždíš ubohou zvěř? Tvůrce dal kšatrijům zbraň, aby chránili slabé a hubili jejich nepřátele. Těš se ze své moci, buď štědrý a slavný po celém světě, ale zanech lovecké vášně, ničivé zábavy smrti, která hubí vraha i jeho oběť. Proč se oddávat lovu, který ti přináší jen škodu! Což jsi neslyšel, co se přihodilo Pánduovi<sup>13</sup>?“

Rozvážný král vyslechl s potěšením řeč moudrého Kanvy a odpověděl: „Prokázal jsi mi velkou milost, pane, žes mě poučil. Ode dneška se vzdávám lovu, zvěř může být beze strachu.“

„Jsem rád,“ řekl mudrc, „že slibuješ šetřit tvorů. Za to si můžeš přát, cokoli chceš!“

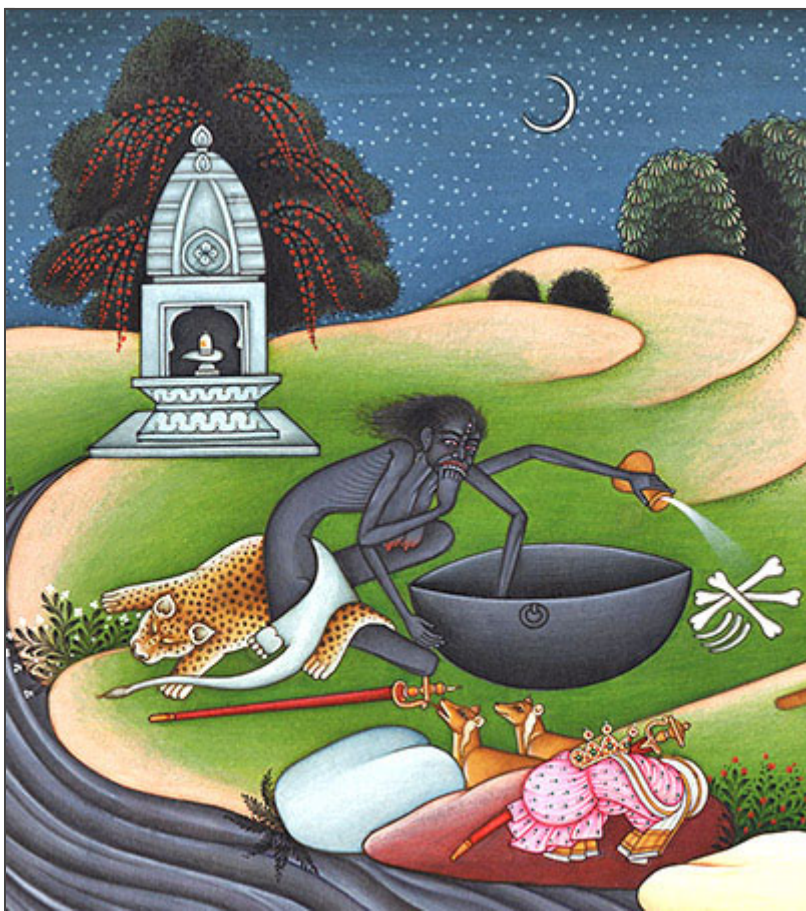
Král poznal, že přišla vhodná chvíle, a řekl: „Jestliže jsi se mnou spokojen, dej mi svou dceru Indívaraprabhu za manželku.“

Asketa splnil královo přání. Ženy poustevníků ozdobily dceru nebeské víly a byl slaven sňatek. Po sňatku král s chotí vsedli na koně a odjeli. S pláčem vyprovázeli milou dívku poustevníci. Když se král vydával na cestu, slunce právě uléhlo na vrchol západní hory. Přispěchala gazelooká záletnice noc, zahalená v indigové roucho tmy. Vyšla, překypujíc tmou.

V tu chvíli dorazil král k fíkovníku, který rostl na břehu jezírka, jehož voda byla čistá jako srdce dobrého člověka. Když král viděl, že místo je chráněno hojnými větvemi a listy, že je travnaté a stinné, rozhodl se, že tu stráví noc. Sestoupil s koně a dal mu trávy a vody. Sám s chotí si odpočinul na březích jezírka. Když se zchladili a osvěžili vodou, uložili se na lože z květů, které král připravil pod strom.

V tu chvíli vyšel měsíc, strhl roucho tmy s východní krajiny a líbal zrudlou její líc. Měsíční paprsky pronikly hustým listím a osvětlovaly spodek stromu jako drahocenné lampy poseté drahokamy.

Král objal Indívaraprabhu a slavil hody lásky, zaplaven rozkoší a vášní prvního styku. Pomalu zbavil ji pásu i studu, dravými polibky rozdrásal ret a na mladá ňadra zavěsil podivuhodný náhrdelník – vtisky po svých nehtech. Znovu a znovu líbal tvář, líce a oči, jako by pil víno jejího půvabu.



Tak strávil král s milou ženou noc v blahu milostných her. Ráno vstal, vykonal modlitby a připravil se na cestu, aby dostihl loveckou družinu.

Slunce zvedlo dlouhýma rukama zakřivenou šavli paprsků.

Bylo rozpáleno hněvem, neboť se hněvalo na měsíc, který v noci uloupil krásu lotosům a nyní z bázně se chtěl ukrýt v jeskyních na západní hoře.

V té chvíli se u fíkovníku objevil strašný obr, černý jako saze, s vlajícími narudlými vlasy, že se podobal

tmavému mraku, z něhož srší blesky. Boky měl ovinuté vnitřnostmi místo věnci a za obětní šňůru mu sloužil provaz, spletený z vlasů jeho obětí. Okusoval lidské maso a z lebky srkal krev. Hrozně se zachechtal, až obnažil velikánské tesáky, a volal na krále, soptě hněvem a ohněm: ‚Bídáku, jsem démon Džválámukha, Ohnivá tlama. Sami bohové se vyhýbají fíkovníku mému sídlu! Hanebný tvore, láska ubila tvou rozvahu, užíval jsi tohoto místa se ženou, a nyní okusíš ovoce svého hnusného činu! Vyrvu a pojím tvé srdce a vypiji tvou krev!‘

Poděšený král viděl, že strašného netvora nelze zabít, a pravil proto pokorně: ‚Odpust’, prohřešil jsem se proti tobě nevědomky. A bydlíš-li tady, jsem tvůj host a utíkám se pod tvou ochranu. Přivedu ti lidskou oběť, aby ses nasýtil. Smiluj se a zanech hněvu!‘

Démon se utiřil a pravil: ‚Odpustím ti tvou nerozvážnost, jestliže mi do sedmi dnů přivedeš sedmiletého bráhmanského chlapce, který projeví tolik ušlechtilosti a odvahy, že se za tebe dobrovolně obětuje. Ať ho sem rodiče přivedou a položí na zem, ať ho matka drží pevně za ruce a otec za nohy a ty mu srazíš mečem

hlavu! Jinak, králi, zahubím tebe i tvůj dvůr!' Postrašený král souhlasil s podmínkou a démon zmizel.

Sklíčený král vsedl s Indívaraprabhou na koně, aby vyhledal družinu. ‚Ach, jak jsem byl pošetilý,‘ říkal si, ‚dal jsem se omámit lovem a vášní a přivolal jsem na sebe záhubu, jako Pándu! Kde vezmu takovou oběť? Pojedu teď do svého města a uvidím, co se stane.‘

Na cestě potkal ozbrojence, kteří ho hledali, a vrátil se s nimi a se ženou do města. Poddaní se radovali, že si král přivedl manželku, pro krále však to byl den hrůzy a žalu. Druhého dne svěřil ministrům v tajném zasedání, co ho potkalo a k čemu se zavázal.

Jeden bystrý ministr pravil: ‚Nezoufej, pane, země chová mnoho divů, ihned začnu hledat a žádaného hochu ti přivedu.‘ Když takto potěšil krále, dal zhotovit zlatou sochu asi sedmiletého chlapce, ozdobil ji drahokamy, postavil ji na nosítka a rozkázal, aby jezdili se sochou po městech, vesnicích i salaších. Před sochou dal ministr za víření bubnů vyhlásit toto: »Který statečný hoch z kněžského rodu, asi sedmiletý, se dobrovolně obětuje démonu, ten prokáže dobrodiní nejen svému králi, ale i rodičům. Král jim dá tuto zlatou sochu zdobenou drahokamy a sto vesnic k tomu. Otec a matka musí však sami držet obětované dítě za nohy a za ruce.«

To slyšel v jednom území, které bylo darováno kněžím, jakýsi bráhmanský chlapec. Přestože mu bylo teprve sedm let, byl velmi moudrý a podivuhodně krásný. Třebaže byl ještě dítě, vždy ho těšilo, mohl-li prospět bližním, jak se naučil v dřívějších životech, takže se zdálo, že je ztělesněnou odplatou dobrých činů, které kdy lidé vykonali.

Přišel k poslům a řekl jim, že se chce obětovat pro krále, a žádal, aby počkali, až se vrátí. Šel oznámit své rozhodnutí rodičům. Pravil jim: ‚Chci obětovat své pomíjející tělo králi. Dovolíte-li mi to, budete bohatí, neboť za odměnu obdržíte zlatou sochu posázenou drahokamy a sto vesnic. Tím vám splatím svůj dluh a zároveň prospěji bližnímu. Vy budete zbaveni chudoby a odchováte ještě mnoho dětí.‘

Rodiče však zvolali rozhořčeně: ‚Což jsi zešílel, synu? Kteří rodiče by dopustili, aby jejich dítě bylo zabito pro peníze, a které dítě by obětovalo své tělo!‘

Avšak hoch je znovu přemlouval: ‚Nemluvím s pomatenou myslí, má slova mají smysl. Lidské tělo je plno nevýslovné nečistoty,‘ říkal, ‚je hnusné již svým zrozením, je polem neštěstí a za krátký čas pomíjí. Proto prohlašují moudří, že v kolotání životů jediným bohatstvím je získání zásluhy pomocí bezcenného těla. Není větší zásluhy než prospět bližnímu. A kdybych ani rodičům neprokázal dobrodiní, co mohu čekat od tohoto těla!‘

Nové a nové důvody uváděl pevně rozhodnutý chlapec, až dosáhl svolení od naříkajících rodičů. Pak jim přinesl zlatou sochu a písemný závazek, že dostanou od krále sto vesnic. Nato se všichni vydali na cestu do královského města.

Král se zaradoval, když užířel chlapce zářícího odvahou jako ochranný talisman, dal pro něho připravit věnce a vonné masti, posadil ho na hřbet slona a zavezl ho i s rodiči před obydlí démonovo.

Králův domácí kněz narýsoval kolem fíkovníku kruh, vykonal příslušné obřady a přinesl oběť ohni. A tu se přiblížil démon Džválámukha. Vypadal mohutně a příšerně. Byl opilý rumem krve, které vypil velké množství, tlama byla rozervěna, těžce supěl, oči mu planuly a mrak těla zastiňoval okolní krajinu.

Král se mu uklonil a pravil: „Dnes uplynul sedmý den od slibu, který jsem ti dal, a tu ti přivádím lidskou oběť, vznešený!“

Netvor pohlížel na mladičkého bráhmana a mlsně si olizoval jazykem koutky úst.

Ušlechtilý chlapec netoužil v té chvíli po dosažení nebeských radostí nebo vykoupení, které by nepřineslo jiným užitek, nýbrž si přál, aby v každém zrození sloužilo jeho tělo opět blahu bližních.

Tu se na klenbě nebes objevily vozy a z nich bohové dštili na hocha déšť květů. Konečně položili chlapce před obludu, matka ho uchopila za ruce, otec za nohy.

Zatím co král tasil meč, aby oběť usmrtil, zasmál se hoch tak, že všichni přítomní i s démonem se zarazili a se sepjatýma rukama naň pohlíželi plni údivu.“

Démon dokončil podivuhodnou a zajímavou povídku a otázal se krále: „Proč se hoch zasmál ve chvíli, kdy měl skončit jeho život? Jestliže víš proč a nepovíš, tvá hlava se rozletí na sto kusů.“

Král vyslechl démona a odpověděl: „Slyš, jaký význam měl smích toho chlapce. Slabý tvor volá v nebezpečí matku a otce, aby mu zachránili život. Nemá-li rodiče, volá krále, který má chránit slabé a ubohé. Jestliže však ani od krále nedosáhne pomoci, vzývá božstvo. Ti všichni byli přítomni u chlapce, a přece se zachovali jinak, než měli. Rodiče drželi jeho ruce a nohy, žízníce po majetku, král se chystal zabít ho, aby zachránil sebe, a bráhman vtělený v démona se ho chystal zhltnout.“

Jak jsou směšní ti, jež oklamalo pomíjející tělo, hnusné, plné nemocí a bolů! Jaká to divná touha uchovat tělo na tomto světě, kde i Brahmá<sup>14</sup>, Indra, Višnu<sup>15</sup>, Rudra<sup>16</sup> a jiná božstva musí zahynout! Když viděl synek jejich podivuhodný blud, uvědomil si, čeho on svou obětí dosáhne, a zasmál se údivem a radostí.“



Král domluvil a démon rázem zmizel s jeho zad a vrátil se na původní místo. Král se nerozmýšlel a vydal se za ním. Srdce velkých mužů je pevné a nepod-  
dajné jako hlubiny mořské!



## Pětadvacátá povídka

Konečně se král Trivikramaséna s mrtvolou na zádech dostal k mnichovi Kšántišílovi. Kouzelník seděl sám pod stromem a hleděl na cestu, kudy měl král přijít. Už dávno udělal na místě zkropeném krví kouzelný kruh ze žlutavých kousků kostí. Na základních světových stranách postavil nádoby plné krve, umístil u nich i lampy s magickým olejem a stranou rozdělal obětní oheň. Tak zchystal všechny věci, potřebné k uctění příslušného božstva. V tmavé noci novoluní vypadalo pohřebiště tím děsivěji.

Král došel k mnichovi. Když čaroděj viděl, že vladař přinesl mrtvolu, radostně povstal a pochvalně pravil:

„Vznešený králi, prokázal jsi mi velkou laskavost. Jak málo se hodila tato služba pro tebe na takovém místě a v takový čas! Právem tě nazývají nejlepším

mezi nejlepšími vladaři. Nezakolísal jsi, a nedbaje vlastního nebezpečí, pomohls cizinci. Jak praví mudrci, velikost velkých záležití v tom, že splní slib, i kdyby měli ztratit život.“

Při těchto slovech pomáhal králi složit mrtvolu se zad. V duchu se již viděl u cíle. Rychle omyl tělo, natřel je mastmi, vzal obětní šňůru zhotovenou z lidských vlasů, oblekl si šat nebožtíka a pohřžil se na chvíli v meditaci. Kouzly přivolal nazpět mocného démona, donutil ho, aby vstoupil do mrtvoly, a počal jej podle stanoveného pořadu uctívat. Podal mu vodu v lidské lebce, jejíž zuby bíle svítily, uctil ho květy a vonnou mastí. Lidské oči sežehl jako kadidlo a k jídlu mu podal maso. Když skončil uctívání, oslovil krále, který stál opodál:

„Králi, skloň se, čelem se dotkni země a vzdej poctu pánu kouzel, kterého jsem přivolal. Splní ti vše, oč ho žádáš, neboť je dárcem milosti.“

Král si vzpomněl na démonovu radu a řekl: „Neumím se klanět tím způsobem, ukaž mi, ctihodný, napřed, jak se to dělá. Učiním vše podle tebe.“

Jakmile se mnich sklonil k zemi, aby mu ukázal poklonu, sťal mu král jedním úderem meče hlavu. Pak rozťal hrud' a vyrval z hrudi lotos srdce a obětoval démonovi oba květy: hlavu i srdce. Tu zástupy nadpozemských tvorů radostně volaly se všech stran: „Sláva! sláva!“ a démon promluvil z mrtvoly k vladaři:

„Králi, mnich se chtěl stát pánem vidjádharů<sup>17</sup>. Ale jejich vladařem budeš ty, až se skončí tvá vláda nad celou zemí. Za to, že jsem ti způsobil potíže, řekni mi, jaké přání ti mám splnit!“

„Jsi-li mi nakloněn,“ řekl král démonovi, „dosáhl jsem již všeho, čeho si mohu přát. Aby však tvá slova nebyla vyřčena nadarmo, přeji si, aby čtyřiadvacet podivuhodných a půvabných povídek s otázkami a závěrečná pětadvacátá povídka byly proslaveny a uznávány na celém světě.“

„Staň se,“ řekl démon na panovníkovo přání. „Slyš však, králi, připojím k tomu ještě něco. Pětadvacet démonových povídek bude nejen proslaveno a uznáváno po celém světě, nýbrž bude i prospěšné. Kdo přečte s úctou nebo uslyší třeba jen řádek z tohoto vyprávění, ten bude ihned zbaven hříchů. Tam, kde je budou lidé vyprávět, nebudou mít moci jakšové, vétálové, kušmándové<sup>18</sup>, dákiní<sup>19</sup>, rákšasové<sup>20</sup> a ostatní zloduchové.“

Po těch slovech vyšel démon z mrtvoly, zmizel mocí svých kouzel a odešel na své oblíbené místo.

Král odešel do svého města Pratišthány<sup>21</sup>, neboť noc uplynula a on viděl, že jeho práce skončila.





1. Pozn. Rasa Ravi, 2018: Přesněji se jedná o následující titul: Durgâprasâd, Pandit & Kâśînâth Pândurang Parab (eds.), *The Kathâsaritsâgara of Somadevabhata*, Nirnaya-Sâgara Press, Bombay, 1889. *Vetâlapañcaviṃśatikâ* je v kap.8 až 32, vol.12.
2. Slovem *vétála* se označuje druh démona, který žije obvykle v těle mrtvol. *Vétálové* jsou proto zpravidla vyvolávání a uctívání na pohřebištích, kde se nejčastěji zdržují. Obětí a uctíváním může si člověk tohoto démona podrobit a stát se jeho pánem. Nejvyšší obětí je oběť lidská.
3. Šinšapový strom – (*Dalbergia Sissoo*) krásný strom se silnými a pevnými větvemi.
4. Ardžuna – jeden z pěti bratří, synů Pánduových, hlavních hrdinů eposu *Mahábháraty*. Vynikal statečností a svými zbraněmi, které mu věnovali různí bohové, ničil a zaháněl všechny nepřátele.
5. Indra – král bohů, vládce nebe. V nejstarších staroindických památkách nejvyšší bůh, později ustupuje do pozadí. Je stále vládcem bohů, je však nižším božstvem než trojice Brahmá-Višnu-Šiva. V jeho nebi (svarga) je hlavním městem Amarávatí. V zahradách tohoto města stojí korálový strom Páridžáta, který vystoupil z moře během kvedlání oceánu a splňuje všechna přání. Indrovou zbraní je hromový klín, jímž drtí všechny nepřátele bohů. Indrovými odvěkými nepřáteli jsou asurové, s nimiž neustále svádí kruté boje; ne vychází z nich vždy jako vítěz. V jeho službách jsou víly *apsarasy* a pěvci *gandharvové*.
6. Šarabhové – bájná osminohá zvířata, která prý měla větší sílu než lev.
7. Jódžana – původně vzdálenost, kterou bylo možno urazit na jedno zapřažení. Něco přes 2 angl. míle, podle jiných pramenů 8–9 mil.
8. Ašókový strom – (*Jonesia Asoka Roxb.*) krásný strom s červenými květy. Je často opěván básníky; podle pověsti rozkvetne tehdy, dotkne-li se ho krásná dívka nohou.
9. Káma – bůh lásky, indický Eros. Nosí luk z květů, jeho tětivou je roj včel. Střílí pěti různými květinami, a koho jeho šíp zasáhne, podlehne kouzlu lásky. Ani bohové neuniknou jeho strelám, které nikdy neminou svůj cíl. Jeho věrným přítelem je Vasanta (Jaro), jeho pomocníky měsíc a větry

z malajských hor, které jsou prosyceny omamnou vůní santalového dřeva a jasmínu, a vzbuzují tak touhu milenců. Jeho příchod hlásají kukačky, které v indické poesii hrají úlohu našeho slavíka.

10. Sávitrí – jméno manželky boha Brahmy.

11. Gaurí (Běloskvoucí) – jiné jméno Šivovy choti Durgy. Šiva znamená Milostivý. Má několik aspektů. Jedním z jeho úkolů je ničení světa, které provádí strašlivým, ale zároveň fascinujícím tancem (je zván též Nejvyšším tanečníkem – Natarádža). Oddává se nejkrutějšímu pokání, a je proto uctíván zvláště askety a kajícíky. Je rovněž patronem básníků a herců. Šiva však nepřináší jen zkázu a smrt, nýbrž je i bohem plodnosti a tvůrčí síly. Tento aspekt je uctíván v podobě fallu (linga). Je také mocným lékařem. Třetím okem, které je vševídnoucí, pozoruje neustále celý svět. Jeho krk je černý, protože pohltil jed, který vyšel z moře a hrozil zničit svět. Sídlí na hoře Kailáse v Himálaji; jeho manželkou je bohyně Durgá.

12. Kanva – známý mudrc, často uváděný v epické literatuře.

13. Pándu – otec pěti synů, slavných hrdinů *Mahábháraty*. Na lovu zastřelil pářící se párek antilop a byl za to ršim, který na sebe vzal podobu antilopy, proklet, že zemře také při souloži. Kletba se později vyplnila.

14. Brahmá – první božstvo svaté trojice hinduismu, nejvyšší bytost. Jeho úkolem bylo stvořit tento svět. Byl zrozen z lotosu; jezdí na labuti. Jako každý bůh, podléhá i Brahmá koloběhu životů a jeho vláda trvá jen po dobu jednoho světového období (kalpy). Kalpa je perioda světa. Po tuto dobu země trvá, pak zaniká a je vytvořena znovu. Je to doba 432 milionů let, zvaná také „den Brahmův“.

15. Višnu – druhé božstvo indické svaté trojice Brahmá-Višnu-Šiva. Jeho hlavním úkolem je udržování světa. Proto v době, kdy hrozí zemi nějaké nebezpečí, sestupuje na ni Višnu v různých podobách a zachraňuje ji. Jeho inkarnací (avatárů) bylo mnoho; pozdější dogmatika jich uvedla v systém celkem deset: (1) V podobě ryby zachoval Višnu lidský rod tím, že zachránil Manua před potopou. (2) Jako želva sloužil za podstavec hoře Mandaře, kterou bohové kvedlali mléčný oceán, aby získali nápoj nesmrtelnosti. (3) Jako kanec vyzdvihl zemi z hlubin, kam ji uvrhl démon. (4) Jako polo člověk, polo zvíře (lev) zabil strašného démona, který nemohl být usmrcen ani člověkem, ani zvířetem. (5) Višnu jako trpaslík získal nadvládu nad světem a přemohl tak démona Baliho (viz povídku čtrnáctou). (6) Jako „Ráma se sekyrou“ pobil zpupné kšatrije (válečníky). (7) V podobě Rámově (hrdiny *Rámájany*) zabil démona Rávanu, který mu uloupil manželku Sítu. (8) Jako Kršna vykonal mnoho hrdinských činů a ukázal lidstvu cestu k vykoupení. (9) Jako Buddha přišel na svět, aby hlásáním mylné nauky usplíšil záhubu nevěrných. (10) Jako Kalki přijde Višnu na svět v budoucnosti, aby zničil zpupné a zlé lidi a osvobodil tak svět od všech nepřátel. Manželkou boha Višnu je Lakšmí, bohyně štěstěny a krásy, která vystoupila z moře spolu s jinými „klenoty“, když bohové kvedlali mléčný oceán. Na obrazech bývá Višnu vypořádán temněmodrou barvou.

16. Rudra – bůh bouří a pán větru. Důležité božstvo nejstaršího indického pantheonu (v době védské).

17. Vidjádharma – znamená doslova „nositel vědění“. Vidjádharové jsou polobožské bytosti obdařené kouzelnými silami; tak např. mohou létat vzduchem a pod. (Pozn. Rasa Ravi, 2018: Slovo *vidjá* v tantrickém kontextu znamená mocnou ezoterní mantru; v případě člověka-tantrika je tedy vidjádharma držitel znalosti působení manter, magik a zaříkávač. Takováto znalost mu propůjčuje polobožský status.)

18. Kušmándové – druh démonů škodících lidem.

19. Dákiní – ženské příšery, které se živí lidským masem. Patří do družiny bohyně Durgy.

20. Rákšasa – jedna z temných nadpřirozených bytostí. Rákšasové jsou zloduchové, kteří se živí hlavně lidským masem a snaží se všemožně škodit lidem a rušit jejich oběti. Ovládají také různé kouzelné síly.

21. Pratišthána – kraj a město na řece Gódávarí (jiné město toho jména se rozkládalo na soutoku Gangy a Jamuny).